

ЎЗБЕКИСТОН Халқ демократик партияси Ҳамза тумани кенгашининг навбатдаги пленуми бўлиб ўтди. Унда Ўзбекистон ХДП Ҳамза тумани кенгашининг биринчи котиби Шавкат Файзиевнинг ўтган вақт давомида партия ташкилотларининг амалга оширилган иши юзасидан маърузаси тингланди.

Миллий истиқлол мафкурасини ишлаб чиқиш ва уни ҳаётга тадбиқ этиш борасида туман кенгаши котиби Ботир Ғонозаров маъруза қилди. У ўз маърузасида жумладан шундай деди:

— Президентимиз Ислам Каримовнинг ёзувчилар билан учрашувида, Олий Кенгашнинг XII сессиясида сузлаган маърузаларида миллий истиқлол мафкурасини яратиб ва уни ҳаётга тадбиқ этиш борасида суз юритилди.

* ХДП: туман кенашларида

ҲАЁТГА ТАДБИҚ ЭТИШ ЗАРУР

Ушбу пленумимизда миллий истиқлол мафкурасини яратиб ва уни ҳаётга тадбиқ этиш борасида вужудга келувчи муаммо ва вазифалар ҳақида кенг тўхталмоқчимиз. Миллий истиқлол мафкураси халқимизнинг азалий анъаналарига, удулларига, тилига, дилига, руҳиятига асосланган, келажакка ишонч, меҳр-оқибат, инсоф, сабр-тоқат, адолат, маърифат, ватанпарварлик ва халқпарварлик туйғуларини онгимизга синдириш лозим. Шу билан бирга бу мафкура халқимизда ўзининг кудрати ва ғамосига сунган ҳолда умуминсоний қадриятларга асосланиб, жаҳон ҳамжамиятидаги тараққий давлатлар орасида тенг ҳуқуқли ўлароқ муносиб ўрин эгаллашга, доимий иштироки ҳиссини тарбиялашга керак ва ниҳоят мафкуримиз «Ўзбекистоннинг битта йўли: мустақиллигини мустақамлаб, истиқлолни мустақамлаб олган бориш» деган энг улук мақсадимиз, энг улук ишларимизни рўйга чиқаришга йўналишни лозим. Шу маънода мафкуримиз одамларни бирлаштириш, уларнинг миллий ўзлигини англашларига қўмаклашиш, Ватаннинг чинакам жонқурларини тарбиялаш лозим. Ўз мафкурасини яратиб йўлида яна бир муаммони ечимимиз — яъни маънавий инқироздан чиқишимиз лозим. Мақсадимиз ҳалқни, миллатни бирлаштирувчи, йўлга бошловчи мафкура яратиб экан ва бу мақсадимиз муштарак эканлигини ҳис этар эканмиз, олимизда турган муаммо ва қийинчиликларни бартараф этиш қўлимиздан келади.

Аваллабор мафкуримиз қўп миллатли Ўзбекистон халқининг она Ватанга бўлган меҳр-муҳаббат, ўз юрти, халқига мансублиги гурури, ватанпарварлик туйғуларини синдириш лозим.

Бу туйғуларни она сути билан бирга, она алласи билан бирга гўдақларимиз вужудига синдиришимиз, оиладаги соғлом муҳит орқали меҳр-муҳаббат, инсонпарварлик, халқпарварлик туйғуларини синдириш лозим. Шу ўринда партиямиз дастурдада иқтисодий сўбат заминиди: «Оила раванга — давлат раванга» деган қонда бўлиши шарт, деган ҳулосани мафкуримиз негизга қиритиш керак. Мафкуримиз фуқароларимизда, айнакча ёшларимизда меҳнатга, илмга бўлган иштиёқ, ўз меҳнатидан, билимидан гуруланиш туйғуларини вужудга келтиришга ундаш лозим. Бу борада оиладаги тарбия, мактабдаги таълим, ишлаб чиқаришдаги меҳнат ўзаро узвий боғлиқлигини йўқотмаслиги керак.

Мафкуримиз халқимизда қонунга, тартиб-интизомга ҳурмат, давлатимиз Конституцияси ва унинг рамзлари — Ўзбекистон байроғи, Герби, мадҳияси ва Президентимизга нисбатан меҳр-муҳаббат, гурурилик туйғуларини синдириш лозим.

Халқимизда, «Отанга маҳалла — онак маҳалла» деган нақл бор. Президентимизнинг маҳаллаларга бўлган диққат-эътибори, бу борада чиқарган фармонлари ва қилган сайёҳатлари маҳаллаларнинг обрў-эътиборини, кўтармада. Бу эса ўз ўрнида халқимизнинг қадриятларини, анъаналарини тиклаш, меҳр-оқибат, қардошлиқ туйғуларини барқарорлаштириш, тарбия ишларини намунали йўлга қўйишга олиб келмоқда. Мафкуримизнинг ахлоқий, тарбиявий йўналишини ишлаб чиқишда маҳаллалар фаолиятини асос қилиб олиниши мақсадга мувофиқ бўларди.

Мустақилликка эришганимиздан сўнг ўтказилаётган чуқур иқтисодий ислохотлар турли хил иқтисодий гуруҳларнинг пайдо бўлишига, аҳолининг турмуш тарзининг ўзгариши ва унинг моддий жиҳатдан сезиларли фарқлашишига олиб келади. Бу эса фуқароларнинг дунёқарашини ўзгаришига ва ҳилма-ҳиллигига олиб келади.

Миллий истиқлол мафкурасини яратиб, уни ҳаётга тадбиқ этиш масалалари ниҳоятда чуқур маъмурия эгадир. Қурайи заминимизнинг ишлари, муштарак мақсадларимизнинг инобати, она Ватанимиз истиқлоли, халқимиз бахт-саодати учун эзгу ният билан яратилаётган мафкуримиз нуфузи жуда кенг ва салобатлидир. Тарихий шарт-шароит бизнинг авлоддан шундай савобли, масъулиятли, шарафли вазифани ҳал қилишни олдимизга қўйган экан, ота-боболаримиз ҳурмати келажак авлод бахт-саодати йўлида бу савобли вазифани фидойилик билан ҳал қилишни излайлик. Наник яратилаётган миллий истиқлол мафкуримиз ва қорғоқ қора қалам билан туширилган назарий мушоҳада, қуруқ суз бўлмай, халқимиз тарихидан, анъаналаридан келиб чиққан, жаҳон халқлари таърибидида синалган ва халқимиз, Ватанимизнинг келажакига, тараққиётига хизмат қилаётган манба бўлиб қолсин.

Пленумда қўрилган масалалар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилинди.

Пленум ишида Ўзбекистон ХДПси Тошкент шаҳар кенгашининг биринчи котиби Ш. Шонисломов иштирок этди.

Гулзода МАМБЕТОВА.

* Ёз-ўтмоқда соз

БОЛАЛАР ЗАВҚЛАНИШДИ

ҲОЗИРГИ бозор иқтисодиёти шароитида болаларнинг оромгоҳларида дам олишлари учун ҳам анча муаммолар пайдо бўлди. Ошиб бораётган нарх-наво соғломлаштириш оромгоҳларига берилган йўлнамаларнинг баҳоси ҳам ўз таъсири кўрсатмоқда. Лекин ишлаб чиқариш корхоналари ўз маънавий ҳисобидан бу йўлнамалар харажатини қоплатишмоқда.

Тошкент қишлоқ хўжалик машинасозлиги ишлаб чиқариш биричилиги «Шарқ Юлдузи» саломатлиги мажмуасининг фаолиятини жоилантирди. Бу ерда корхона ишчи-хизматчиларининг фарзандлари яна дам олишмоқда.

иштирок этишди. Ғайрат Маҳмудов, маданият уйи раҳбари Ойиса Аминова, даста раҳбари Олимжон Шапиловлар ўз иш фаолиятлари ва амалга оширилган ишлари ҳақида гапириб берди. «Табассум» дастасининг қатнашчилари икросинида қўйланган куй ва қўшиққа барча жўр бўлди. Бундан оромгоҳимизнинг барча болалари анча завқланишди, — дейди оромгоҳ бошлиғи Ю. Юнусов. — Воқеа маданият уйи дасталари иштирокчилари ҳам оромгоҳимизга ташриф буюришига ва ўзга саломатлик марказларида бўлишга нур устига аъло нур бўлур эди.

Дарҳақиқат, «Замондош» маданият уйининг ибратли ишларидан бошқалар ҳам ўрнатилишга арийдилар. Улар биригина болалар оромгоҳларида эмас, балки маҳаллаларда, ишлаб чиқариш масканларида бўлишиб, ўз ишларини намойиш этишмоқда.

Гул АХМЕДОВА.

Шахримизда жуда кўп оилаларнинг қувончига қувонч қўшилмоқда. Неча йиллардан бундан ўй-жой борасида бош қотириб юрган хонадонлар ахли бугунги кунда янги бинолардан жой олишмоқда. Сергели туманидаги кўплаб тўққиз қаватли бинолар бир зумда аҳоли билан гажуви бўлаётди.

Сергели-5 даҳасининг яқинида фойдаланишга топширилган уйларида бугунги кунда ҳовли тўйларни ўтказишмоқда. СУРАТДА: Сергели-5 даҳасида яқинда фойдаланишга топширилган биноларнинг олд қириниши.

Холмат Мирзақаримов сурати.

ХАЁЛГА қўйиб ўтирган аёл экин таъқиллашдан чўчиб кетди. Аниқ-тапиқ қовушсини оёғига олиб, ташқарига отилди. У қўча эшигини пошпа-пиша очди. Наринида почталыон аёл турарди. Аёл қўлидаги хатни кампирга узатаркан, унга ғамгин термудди. Кампир хатни қўлига олиб, уни кўксига босди, юз-кўзига суртиб:

— Айланга сиздан, Шермама! Ўғлимдан эканми? — деб сўради. Нимчасининг чўнтағидан битта буклоғлиқ пулни олиб аёлга узатди.

— Суюнчисини олинг, ўғлим эсон-омон келганди катароқ суюнчисини тайёрлаб қўяман...

— Йўқ, йўқ, ҳолажон. — У, орқасига қарамасдан, зинғиллаганча кетди...

Эрта тонгда бу хонадондан юракларни ўртовчи йиги овози эшитилди. Она фарёд қиларди. Яқиндагина катта ўғлидан ҳам «қоракат» олган она бутадек бўзарди.

1943 йил, қиш. Аччиқ совуқ юзун чимчилайди. Ворожеч учун шиддатли жанглар боради. Рўпарда душман танкларни пайдо бўлди. Ш. Дўстмуҳамедов танкка қарши ёнғиллиги ишларини ишга солиди. Аламанга кўтарилди. Кетма-кет иккита танк таққа тўхтади. Учинчи танк эса тўғри жангчиларимиз турган окоп устига бостириб кела бошлади. ПТР столини мўлжалга тўғрилаётган жангчи тўпурқ ва қор уюмлари остида қўлиб кетди. Унга осолка теккан эди. Қонтузига бўлган Шермамати сангаста олиб кетишди. У бу ерда даволангач, сафга қайтди. Олга кетган полкдошлари уни танк мақилишди. Тонга яқин улар қўжумга кўтарилди. Улар орасида Ш. Дўстмуҳамедов ҳам бор эди. Танкнинг ён багирларида ўнлаб душман мурдалари ётарди. Қор уюмлари устида рақибнинг ишдан чиққан танклари ҳам ҳаракатсиз қотган. Дюворак жангчи атрофга синчилаб рази солиди. Бирдан душман траншеясида кўзи тушди. Бу ерда рақиб перадачиги ўрнатилган экан. Унинг олдида турган тигилерини Ш. Дўстмуҳамедов бир зумда тинчигди ва перадачиги трубкаси осилиб қолди. У тру-

кани қўлига тутди. Ундан немисча иборалар эшитилди. Шер трубкани лабига босди ра:

Немис қапуч, — деди. Сўнгра перадачиги ёнида турган портфелини олди. Унинг ичидида харита ва папка бор экан. Немислар тепаликни артиллериядан қўчи ўққа тўтабшайладилар. Маълум бўлишича, гитлерчилар тепаликка маҳкам ўрнашиб олиб, бу ерда катта қўч тўплаган эканлар. Фашистлар

рак, — деди у. Борлиқ узра тун пардаси ёйилди. Разведкачилар йўлга тушдилар. Улар ўрмонзор оралиб бормоқдалар. Дарахтларнинг ерга тегай деб турган шоҳларини аста қўллари билан қўтариб, ўзларига йўл очмоқдалар. Қўқисдан душман томонидан мотоцикл овози эшитилиб қолди. Жангчилар атрофини диққат билан кузата бошлашди. Ўрмон четиди йўлдан икки немис мотоциклда ўртга тезликда келмоқда. Янасур жангчи уларга қараб ўқ узди. Улардан бири ерга қулади. Иккинчиси эса қўлга олинди. Уни штабга мотоциклда олиб келишди. «Тил» қимматли маълумотлар берди.

— Яша, азамат, — дея елкасига қоқди ўзбек жангчисини штаб офицери. Уни бу жасорати учун Шўхрат орденига тавсия этишди.

Қўнғиллар қаторида фронтга борган Ш. Дўстмуҳамедов катта жанговар йўлни босиб ўтди. Москва бўсагаларида, Курск ёнида, Белоруссия тўпурғида бўлган шиддатли жангларда қатнашди. Польша, Венгрия, Чехословакиянинг фашист босқинчиларидан озод қилишда иштирок этди. 1944 йилда у она шаҳри Тошкентга қўнғиллар ордени ва медаллар тақиб қайтди.

Уйланди. Бола-чақали бўлди. Тўрт қиз, икки ўғилни воёга етказди. Улар ҳам оталари каби эл-юртга хизмат қилишарди. От ўрини тоилар боссин, деб шунини айтишарди.

Машкура МИРЗАМУҲАМЕДОВА.

* Жасоратнома ШЕРМАМАТ ЭСА ТИРИК ҚОЛГАНДИ...

(Лавҳа)

яниги кучлар мададида тепаликни қўлдан бермаслик учун яна урину бошладилар. Портлашлар зарбидан тепалик ларзага келар, ўқ-дориси анқирди. Ҳаммаёқ қўриқ тўтин билан қопланган. Шу ерда ўзбек ўлини оғир ярадор бўлди. Душман ҳандиран топган харита билан папкани командири Николай Алексеевга топширди. У даволаниб бўлганидан сўнг яна сафга қайтди.

Бир кун полк командири Ш. Дўстмуҳамедовни ўқ-хўзурига қақирди: — «Тил» олиб келиш ке-

ва ривожлантириш мақсадида шу йилининг ўзида 690 миллион 323 миң сум сарфланиши режалаштирилди. Агар қийинчиликлардан қўчимай, сайёҳатимизнинг шу мақсадга йўналтирса, мизро эл-улук, Генерал Узоқов, Сегизоев кучлари ва Тошкент ўйин-чоклар фарияси оулауа троллейбус ҳаракати йўлга қўйилди.

Бундан ташқари, йўнубод даҳасида аҳолининг зич жойлашган йили транспортга бўлган талабни янада қўчайтирмоқда. Бу муаммони бартараф этиш учун даҳада 130 та троллейбусга мўлжалланган транспорт корхонасини тезлик билан қўриш зарур. Аммо ҳаракат таркибининг техникани яражасини ошириш учун грамавай ва троллейбус саройларининг моддий техника таъминоти ҳамда ахтиёт қисмлар етказиб беришларига ҳақ тўлаш масаласини ҳал этиш зарур. Бироқ мавжуд камчиликларга қарамай, ҳаракат мунтазамлиги режасини трамвайлар бўйича 85,9 ва троллейбуслар бўйича 88,2 фоизга бажаришга муваффақ бўлди. Шу йилининг 4 ойи ичидида белгиланганда ташқари 7,1 миң сўмлик фойда олиб, 5,5 миллион йўловчини манзилига элтиб қўйди.

— Ҳайдовчилар, паттачилар, диспетчерлар, нурсозлар, умуман барча транспортчиларга яратилган маънавий шартнолар ҳусусида ҳам тўхталиб ўтсангиз.

— Ҳамма трамвай-троллейбус саройларидаги ишлаб чиқариш цехларида кийиниш, ювиниш ҳамда дам олиш хоналари мавжуд. Чўмилиш ҳавзаси ва спорт майдонлари ҳам бор. 4 та ётоқхона транспортчилар яхшиёрида. Бундан ташқари Сирдарёда аювий оромгоҳимиз бор. Ҳар йили қўплаб меҳнатчиларимиз ўз меҳнат таъғилларини шу ерда ўтказишни афзал қўришади. Чўнки бу ерининг табиати жуда сўлим, ҳавоси мусаффо.

Йўлнамаларининг нархи ҳам унчалик қиммат эмас. Чўноччи, ўтган йили 2000 дан ортиқ меҳнатчиларимиз ўз оила аъзолари билан ушбу оромгоҳда ҳордиқ чинамо бўлиб, цери, театр ва бошқа қўнғилочар жойларга ташриф буюриб турамиз. Хуллас, илқожи борича транспортчиларимизнинг буш нақллари маъмули ва файзли ўтишга ҳаракат қиламиз.

— Келгусидиги режаларингиз нималардан иборат?

— Биринчи набатда Вобур, Уйгур, Ойбек, Шимол ва Халрада транспортларни электр қуввати билан таъминлайдиган юқори кўчларнидаги ердими станицияларни фойдаланишга топширишни мўлжаллаб турибмиз. Агар шу режалар амалга охса, ишлашмига қўлай имкониятлар яратилиб, йўловчиларга хизмат кўрсатиш маданияти ортади. Шунингдек, ишда юқори самарадорлигини таъминлаш мақсадида ҳаракат таркибларини янги трамвай ва троллейбуслар билан тўлдириб масаласини ҳам илқожи ҳал қилишимиз. Бунинг учун барча имкониятлар мавжуд. Келгусида турли йўналишларда қатновчи трамвай ва троллейбуслар ҳаракатини мунтазам назорат қилиб, йўловчиларимизнинг узоқ вақт транспорт кўти қилишларига барҳам беришга умид қиламиз.

Исмомил ЗОИРОВ.

* Соғлом авлод учун БАРКАМОЛЛИК ЙЎЛИДА

ПРЕЗИДЕНТИМИЗ томонидан таъсис этилган «Соғлом авлод учун» орденига сазовор бўлиш ва уни шарафлаш борасида жойларда амалий ишлар қилинмоқда. Қўни кеча шаҳримизнинг қўкам хибобларидан бири бўлиши «Бог Эрам» янада, ўзгача тус олди. Бу ерда янграётган қўқ-қўшқилар, жозибали рақслар ҳеч қимни бефарқ қолдирмади. Чўнки Тошкент шаҳар хотин-қизлар комитети, республика «Маҳалла» хайрия жағмармаси, Ўзбекистон телерадиокомпанияси ҳамда Мирзо Улугбек тумани ҳокимлиги ҳамкорлида шаҳримиз фаолларини жамлаб «Соғлом авлод учун» мавзусида илқимий-амалий анжуман ўтказди. Уни республика «Маҳалла» хайрия жағмармасининг раиси Шўкур Темуров очди.

Инсоннинг саломатлиги, поклиги, унинг маънавий қамолати ҳар қандай давлатнинг асосий мақсадиридир, — деб таъкидлади нотин. — Демак Ватанин ватан қиладиган ҳам, уни гуллаб-яшнадаиган ҳам инсон, унинг ақл-

заковати, қамолати, ахлоқи, одоби саломатлигидир. Тўғри, инсон жисман соғлом бўлиши мумкин. Аммо ундаги ахлоқий, одобий, тарбиявий камчиликларни дори-дармонлар билан тўзатиб бўлмайди. Унда нима қилиш керак? Мана шундай вақтда кўпроқ маҳалла, аниқроқ, одамларнинг бири-бирига яқинлиги, оқибатлиги зарурдир. Ҳозирги кун шароитидан келиб чиқиб бундай ишларни амалга оширишда маҳаллаларнинг роли жуда катта бўлмоқда.

Шаҳримиздаги маҳаллаларда истиқомат қилувчиларда имон-эътиқод, меҳр-муруват, инсоний қавилатлар чуқур мўжасмалашган. Мана шу маҳалла эгрини тўғри, тўғрини машқур қиладиги, оила қуришда насл-насабини суриштиради.

Бугунги ёш авлод Ватан шон-шўхрати учун курашмо-

га, бунинг учун эса улар соғлом, маънавияти ва маданияти юксак, билимдон, ватанпарвар бўлиб етишмоқлари лозим. Аммо айрим ёшларимизнинг ҳозирда тутаётган йўллари, уларнинг лоқайди, ишқимасликларини кўриб ҳеч биримиз тинч туришимиз керак эмас.

Президентимизнинг маҳалла — ҳаёт дорилфунуни тарбия масканидир, бу борада мен сизларга таянаман, деб маҳалла оқсоқолларига айтган гапларида чуқур маъно бор. Шу ўринда шоирамиз Ёйтибор Охунваннинг «Маҳалла» шеърисидаги ушбу сатрларни эслаб ўтмоқчиман:

Маҳалла бу — бир мамлакат, бордир салтанат тахти.

Бунда яшаганнинг сўлтонлар каби бахти.

Қаровни бор, сарбони бор, бор соябон дарахти.

Фарзандларга ота-она бирмас, бунда минг турур.

Ҳа, келажакимиз соғлом ва баркамол бўлиши учун ҳозирги кундан унумли фойдаланиб, уларга бор илқимиз, тажрибамиз ва қўлаверса бутун вужудимизни бахшида қилмоқчимиз керак. Ана шундангина инқирозга юз тутган маънавиятимизни, урф-одатларимизни бундан ҳам юксакроққа кўтариб оламиз.

Шундан сўнг давра суҳбатига иштирок этаётганлар сўзга чиқишди. Улар орасида шаҳар хотин-қизлар комитетининг раиси Муборак Юнусхўжаев, республика диагностика марказининг раҳбари Дилфуза Ғуломова, рес-

публика хотин-қизлар комитетининг раиси шоира, Халима Худойбердиева, фалсафа фанлари доктори, профессор Хотимахон Шайхова, Ўзбекистон ХДП Сергели туман кенгашининг биринчи котибаси Ёвқутон Исҳоқова, Мирзо Улугбек туманидаги «Оқдўрғон» маҳалласидан ва кўп болаи она Маҳбуба ая Ёлдошева, шу тумандаги 112-мактабнинг ўқитувчиси, «Намунали келин» номини олган Дилоромжон Мўминовлар соғлом авлодини тарбиялаш ҳақида дил сўзлари билан ўртоқлашдилар.

Малика Аҳмедова раҳбарлигидаги «Ўзгаллик мактаби» иштирокчилари, «Баҳор» рақс дастаси, Ўзбекистон халқ артисти Хайрулла Ўлутўллаев, туман маданият уйи қўшидаги «Олтин водий» ҳамда Эрнийой Юнусхўжаева раҳбарлигидаги «Юлдузча» болалар дастаси давра суҳбати қатнашчиларининг хизматида бўлишди.

Гулхёра АБДУЛЛА қизи.

СУРАТЛАРДА: «Бог Эрам»да ўтказилган анжумандан лавҳалар. Андрей Пшенинко суратлар.

Қўрғиша қўрғишорғим. Чилдир-
мани чапаван уйғанин оппо-
ғим.

Равилъ Альбеков
сурат-нахаси.

ОЛДИНИ ОЛИШ МУМКИН

Кейинги йилларда ривожланган мамлакатларда яшовчи қарияларда остеопороз (суяк синиши) касаллигининг кўпайётганлиги қайд қилинади. Тўқсон ёшлар атрофидаги эркекларнинг 30 фоизи, аёлларнинг 17 фоизда шу касаллик кузатилади. Суяк синиши туфайли ҳаётдан кўз юмётганлар сони ҳам ортаётганлиги маълум қилинади. Мутахассисларнинг фикрича бунга асосан йнгирма ёшларгача бўлиб борадиган скелет суяк тўқимасининг қариганда озаёиб кетиши сабаб бўлмоқда. Масалан, эллик беш ёшга борган ва ундан сал ошган одамларда суяк тўқимасининг 15% фоз камайиши тажрибаларда исботланган.

Шифокор мутахассисларнинг маслаҳатларига қараганда остеопорознинг олдини олиш учун болалик ва ўсмирлик пайтларида таркибда кальций мўл бўлган озиқ-овқатлар истеъмол қилиш билан бир қаторда бутун умр давомида жисмоний машғулотларни бажариб туриш, вақти-вақти билан тоза ҳавода юриш, чекмаслик, спиритли ичимликлардан сақланиш ва баъзи одатларга риоя қилиш лозим бўлади. Оқсил маҳсулотларини мўл ишлаштириш, ичимлик сувида фторнинг кўп бўлиши, тузми ҳудуд-худа ишлатиладиган ҳам суяк тўқимасининг организмда сақланиши билан боғлиқлиги борлиги исботланган.

ШОЛИ ВА МЕТАН

Илгари илмий ташкилотлар маълумотлариди шоли плантациялари антропоген метан газининг 14 фоизини етказиб беради, деган фикрларни учратар эдик. Эндиликда бу миқдорнинг айтилганидан анча юқорилиги маълум бўлиб қолди. АҚШлик олим М. А. Халилнинг маълумотларига қараганда Хитойнинг Сичуань вилоятидаги шоли майдонининг ҳар квадрат метридан соатига 60 миллиграмм метан ажралар экан. Бу АҚШ шоли майдонларидан ажралувчи газ миқдоридан беш баравар, Италияникидан тўрт-саккиз ва Испанияникидан ўн беш баравар ортқилиги билан характерланади. Натияжада йилга 185 миллион тонна турғуч етиштирадиган Хитой табиғатга антропоген метаннинг 36 фоизини етказиб бериши маълум бўлди.

ЯНА ОЗОН

Европа коннот агентлиги Америка «Шаттл»лари ва Европа мамлакатларидан учтириладиган «Ариан» хилидаги космик кемалардан чиқаётган зарарли газларнинг таъсирини ўрганиб чиққанлигини эълон қилди. «Ариан-5» дан чиқарилаётган газлар орасида водород хлорид мавжуд бўлиб, ундан хлор ажралди. Хлор озон қаватини бузувчи реагентлардан биридир. Йилига ўн ракета

* Тараққиёт уфқлари

учтирилганда 960 тонна водород хлорид кислотаси атмосферага чиқариб юборилиши ҳисоблаб чиқилди. Бундан жуда катта миқдордаги озон зарар кўриши, яъни парчаланиб кетиши очик-ойдин кўриниб турибди. Лекин Европа коннот агентлиги ракетадан чиқиндилари озон қаватини унчалик кўп бузмаслигини кўрсатиб, бундан қаттиқ хавотирланмаса ҳам бўлади деган хулоса чиқарган. Агентлик ракета ёқилгиси ёнишида каталитизаторлик қилувчи ва 80—300 мкм катталикидаги ўта майда алюминий оксиди заррачаларининг таъсирини ўрганиш ҳақида қарор қабул қилган.

САМАРАЛИ УСУЛ

«Локхид» аэрокосмик компанияси денгиз ва океанлардан нефть қолдиқлари билан курашнинг янги биологик усулини таклиф қилди. Яъни, петрокол деб аталувчи тулпорсимон препарат нефть қолдиқлари устига юкка қилиб сепади. Препарат мойсимон суюқликни ўзига бириктириб олиб, унинг чўкинида йўл бермайди. Бунга тажрибалабда синаб кўриш учун ҳажми 10,6 минг литр келадиган идишга ифлосланган нефть суви солинган, унга петрокол, минерал қўшимча ва микроорганизмлар қўшилган. Орадан 36 кун ўтган, нефтьнинг 75 фоизи йўқолган.

Қудрат АХМЕРОВ,
кимёгар-муҳандис.

* Суратли ахборот

ТАРТИБ ПОСБОНЛАРИГА

Илгари хабар қилганимиздек, Тошкент шаҳар Ҳокими Аҳмадбек Фозилбеков қарори асосида харид қилинган

30 та янги енгил автомашина пойтахт милициясининг патруль хизматида топиш-ридан. Шаҳар Ички ишлар

Бош бошқармаси бошлиғи-нинг ўринбосари, милиция подполковниги Шораҳим Ра-суловнинг айтишича, барча

автомашиналар, жумладан, Жанубий Кореянинг катта қўлайликларига эга бўлган «ТНКО» маркали автомашиналар махсус мосламалар билан жиҳозланган, милиция хизматига тўла ҳозирлаб қўйилди. Тартибни сақлаш ходимлари хизматини енгиллаштиришга шаҳар ҳокимлиги маҳкамаси 30 миллион сўм маблағ ажратди. Тез кулларда Германияда ишлаб чиқарилаётган замонавий алоқа воситалари билан ҳам милиция ходимларини таъминлаш масалалари ҳал этилади. Тартибни сақлаш посбонларига кўрсатилаётган бу ғамхўрликларга жавобан, пойтахт милицияси ходимлари Тошкентда озоишталли бўлиши учун куч-гайратларини аямасликларига ишонамиз.

Абдурахим ХАЛИЛОВ.

СУРАТДА: Тошкент шаҳар Ички ишлар бош бошқармаси патруль хизмати ик-тирига ажратилган янги ав-томашиналар.

Муаллиф сурати.

● Тарихчиларимиз маълумотига қараганда Карфаген кутубхонасида 500.000 жилд китоб бор эди. Ана шу улкан илм хазинасининг фақатгина битта — у ҳам бўлса лотин тилига таржима қилинган асар омон қолган. Рим элининг юксак маданияти ва бой тарихини ҳокисор этиш, йўқ қилиб юбориш ниятида шаҳардаги буткул иморатларини, шу жумладан китоб ва қўлёзмаларни ҳам ёқиб юборишди.

Умуман, бир давлат ик-кинчи давлатни заёт этса, уша мамлакатнинг маданияти, урф-одатини йўқ қилиш-га уринади.

● Араб ўлкаларининг қаҳ-ри қаттиқ фотиҳлари ҳам шу аллозда иш туттишган. Уларнинг кўнуден тўзгичан қўшунлари қўшни элларни фатҳ этишгач, ноб қў-ломлари ва қадимий ик-тобларини зўрлаб тортиб

олибгина қолмай, хоҳиши билан олиб келиб топиш-ган кишиларга маълум миқ-дорда пул мукофоти ҳам тайин қилишган.

ЁНДИРИЛГАН КИТОБЛАР

Араб фотиҳлари шу тарада тўпланган барча китобларни гулханга ташла-ганлар. Тарихдан бундай мисолларни кўплаб келти-риш мумкин.

● Грек олими Протагор (арамиқдан аввалги V аср)-нинг буткул икки — барча асарлари ёқиб юборилган.

● Сурна шохли Антиох Ешифан мамлакатдаги яху-дийларнинг бор-бут китоби-ни йнгдириб, қўшни кўска совурди. Кейинчалик эса

Подшо Иван Грозний Москвага юборилган китоб-ларнинг бир қисmini ўз са-ройига келтирган. Аммо бу пурқиматли китоблардан подшоҳнинг ўзи ҳеч қандай маъно топпади.

Шу боис-данми, халқ оммаси билим-ли бўлиб кетмасин деган тахлика ва кўркўв остида Иван Грозний ҳамма китоб-ларни саройига келти-ришни, савдогарга қўнгли тусанган нархда пул тўла-шини, кейин эса китобларни

ёндириб, йўқ қилишни буюр-ган.

● Шафқатсиз вақт қадимги олму фузаларининг асарларига ҳам ана шу тарада бемехр муносабатда бўлди. Полибийнинг 40 китобидан 5 таси, Такининг 30 китобидан 4 тасинга олам-гир ҳалокатдан сақланиб қол-ди.

● Эрамақдан аввалги 47-йилда Юлий Цезарь Алек-сандрия кўрғазинда Миср-нинг қудратли деңгиз фло-тинини тор-мор келтириб, ке-яни ёндириб юборди.

● Император Диоклети-янинг ҳукмронлиги пайти-да ва ундан кейинги давр-ларда ҳам хуруфотга берил-ган оломон бир неча марта кутубхоналарга бостириб ки-риб, аёл ва подир китоблар-ни оёқ ости қилишган. Йир-тиб, ёндириб ташланган.

Ақбар АЛИЕВ.

ХУКМИ Минг афсуслар бўлсинки, шу ҳунм этилаёт-ганларнинг асарияти ёшлар, ўн гулидан бир гули очил-маган, мўйлови энди сабза урган йиғитчалардир. Яна минг афсуслар, улар ота-она-ларини қон йиғлатиб, маҳал-ла-қўйда юзини шувит қи-либ кетаётган, қўлида кучи, белида қуввати бор ўсмир-лар...

Мана қўлимизда бир тўп ҳукм. Собир Раҳимов туман-да ҳалқ судининг биносига бўлиб ўтган суд мажлисла-ри. Уларга раислик қилган ҳакам Асадулла Сайфуллаев ўқилган ҳукмларнинг қўчили-ги биз айтган ёшлар усти-дан эканлигини айтиб қуя-нади.

«1993 йил 9 апрель кунги қора курсида ўтириб, Ўзе-кистон Республикаси жиноят маҳкумининг 125-моддаси 2 қисми билан айбланган, шу моддага асосан унинг мол-мулки давлат фойдасига му-содара этилган. Уч йил озод-ликдан маҳрум этилган, жа-зони кучайтирилган, тартиб ўрнатилган ахлоқ тузатиш меҳнат колониясида ўтайди-ган 29 ёшли Тошкент шаҳ-рида туғилган Тўлқин Мама-тов».

димлари томонидан қўлга олинди. Ў ўз жиноятига тў-лиқ ғирор.

Жабранувчилар Қажра-мон Мўминов, Суворон Ёйра-ев ва Саид Токиевлар кел-тирилган моддий зарар ун-дирилганлиги, Ўзбекистон ҳал-ли ёш эканлигини ҳамда илжон бўлса унга нисбатан енгил жаза беришнинг суд-дан илтимос қилиб сўрашди. Шу боис ҳам жиноятчи уч йилга озодликдан маҳрум этилди. Яхшиямки, орамиз-да яхшилар, диниатли киши-лар бор. Қани эди Ўзбеки-он шу билан келгусида ўғир-ликка қўл урмаса, Қани эди умуман жиноятчилар бўлма-са.

Минг афсус, улар бор. Бунини шу кунги Собир Раҳи-мов тумани ички ишлар бошқармасида бўлиб, бош-қарма бошлиғининг ўрин-босари, милиция полковни-ги Исмаил Раҳимов билан бўлган суҳбатимизда кўр-дик.

Полковник журнали олиб, май ойининг икки-уч кун-ида содир этилган жиноий ишларни ўқиб бошлади: «18 май кунги тунги соат 01 лар-да Фулом Солиев бошқариб кетаётган 74-67 ТНА такси

* Жиноят жазосиз қолмайди

СЎНГГИ ПУШАЙМОН—АРМОН

Тўлқин Собир Раҳимов тумани фуқароси. Ойлалик. Муқаллам. Яъни 1990 йил Тошкент шаҳар С. Раҳимов тумани халқ судининг ҳукми билан Ўзбекистон Жиноят маҳкумсининг 114-моддаси 3-қисми билан 2 йилга ҳукм этилган. Бундан хулоса чи-қармаган Т. Мамамов 1993 йил 8 февраль кунги соат тахминан 13 да шу туман-нинг Қорасарой кўчаси, 325-уйда жойлашган 127-авто-транспорт корхонаси ҳоли-сида жойлашган хонанинг деразасини очиб, хона ичи-даги студиа турган Н. Г. Ка-лининага тегишли 15 минг сўм пул ҳамда аёллар сум-касини таёқ билан илб ол-моқчи бўлиб, бироқ ўзи тумш-уридан илдири. Эҳтимол қил-мишдан ўзи ҳам пушаймон. Тўлқин ҳаётда қўзғани икки бор синдириб, Шоуд у учин-чи бор синмаса...

Энди Қашқадарь вилояти, Китоб туманининг А. Наво-ий номи мактабига лабо-рант бўлиб ишлаган. 1973 йилда туғилган Ўзбекбек Бе-ков қилган жиноят ҳақида, Ўзбекистон 20 ёшда. Китоб туманидан Тошкентга келиб 1992 йил 3 ноябрь кунги ҳамоирти бўлиши К. Мўми-новни учратиб, у билан Сту-дентлар шаҳарчасида жой-лашган ётоқхоналардан би-рининг хонасида яшаган. 9-ноябрь кунги Мўминовнинг укаси Н. Мўминовнинг ҳар-би хизматдан қайтиб ака-сининг хонасида ёта бошла-ганидан кейин Ўзбекбек Бе-ков хонадаги бошқа ҳамоирти Суворон Жураевдан яшаб ту-риш учун илтимос қилган. Нойнсофизилани қаранг, у 10 ноябрь тонг саҳарда Су-вороннинг ухлаб ётганлигидан фойдаланиб, унга тегишли 7 минг 100 сўмлик мол-мул-ки ва пулларини, 30 дақи-қадан кейин эса Мўминов-нинг ишониб берган қалити билан К. Мўминовга тегиш-ли 15 минг 30 сўмлик ке-ракли буюм ва пулларини ўғирлаб жиноят содир этган.

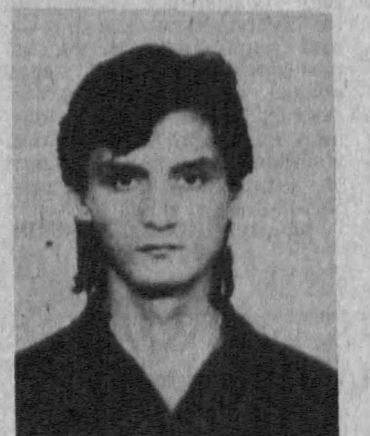
Ўзбекбек, бу борада лабо-рантликни ҳам унутди. Ётоқ-хонага сизмай «Дустлик» меҳмонхонасида Саид Токи-ев билан ҳамхонадош бўлди. Ўрганган қўнғил ўртанса қўямас, деганларидек хона-дошига тегишли жами 2280 сўм пул, соат, дипломат, унинг ичидаги дори-дармон, дўш, унинг корхонасига те-гишли 200 минг сўмлик чек дафтарчасини ўғирлаган. Лекин узоққа боролмади. 2 декабрь кунги Собир Раҳи-мов тумани ички ишлар хо-

машинида йўловчи Ш. К. га тегишли нашани ДАН хо-димлари Қўрбон, Шокир-хўжаевлар олиб келган; «19 майда Тошкент электрот-ника ва автоматика марна-зи муҳандиси 1970 йилда туғилган И. исми шахс 1 дона трансформатор, 20 та электр токнини кучайтириг-ча ва 4 та пуслател билан икки ишлар ходимлари то-монидан ушланган; «20 майда 1967 йилда туғилган Қ. И. Файзулла Маҳмамов-га тегишли енгил машинани олиб қочиб беркиниб қўй-ганда изи босилмай ушлан-ган; «Шайхонтоҳур тумани Шомаҳмудов кўчасида яшовчи 1966 йилда туғил-ган талаба Р. Б. Қорақа-мишда яшовчи Файзуллин Фечиндан 25 минг сўм олиб, енгил машинага ойна олиб келмаган, деб қўйиб бўлган, ўз вақтида қилинган ҳаракатлар бонс у қўлга олинган; «21 майдан 22 майга ўтар кечаси А. С. Д. М. лар ўзаро тил бирикти-риб Зарайнар кўчасида яшовчи қоровулнинг оёқ-қўлини боғлаб, 44 юп ша-карни ўмаратганда олиб келинган; «23 май кечаси соат 12 дан 20 дақиқа ў-тганда Қораканиш савдо маркази олдида шубҳали. 1971 йилда туғилган Д. ис-ми йигитнинг чўнтагини тинтиб кўрилганда 17,5 грамм гивалдини моддаси чиққан; Тўғриси. Маддаси ақани ўзим тўхтатиб қол-дим. Бўлмаса, у киши яна ўнлаб, юзлаб жиноятчилар-нинг ушлангани ҳақида сўз-лаб беради. Ўғирлаб бер-ган бўлсангиз жиноятчилар-нинг асарияти қисми ёшлар.

Мен ҳамма ёшлар жино-ятчилиikka қўл уряпти, ҳам-ма ота-она ўз фарзандига лоқайд ва бефарқ демоқчи эмасман, асло. Аммо, ўз фарзандларининг қаерда санғиб юришини наҳотки, ота-она билмаса? Болаларининг минглаб сўмларни ҳеч қаерда ишлатмай топаётгани ёхд янги енгил машинани гаражга киритаётганини ота ҳам, она ҳам пайқамаса? Юқоридики каби жиноят-лар содир этилиб, терговлар давом этаётган экан ана ёш-лар қора курсида, ҳукмлар ўқилаётганда ота-оналар бағри яна қонга тўлавера-ди. Келинг, шундай бўлма-син учун атрофимиздаги-ларга, фарзандларимизга нисбатан бефарқ бўлмайлик. Сўнгги пушаймон армон бў-либ қолмасин!

Эркин
ЭСИРГАДИЕВ.

КИДИРИЛМОҚДА

Чилонзор тумани Ички иш-лар бошқармаси томонидан 1959 йили Бишкек шаҳрида туғилган Баҳром Зокиров ки-дирилмоқда. У шу йил 28 июнь кунги соат 12 да Тош-

кентдаги Қизил Шарк даҳаси-да истиқомат қилувчи қарин-дошлариникидан чиқиб кет-ганича уйга қайтиб келмаган. Унинг алоҳида белгилари: бўйи 172 сантиметр, оғзин, та-наси қорамтир-бугдойранг, со-чи қалпа, қоринда чандири бор. Ўйдан чиқиб кетган пайтда э-нида сарик рангдаги қўйлак, қора жинс шим ва крассовка туғли бўлган.

Баҳром Зокировни кўрган-лар ёки у ҳақида бйрон-бир маълумотга эга бўлганлар Чи-лонзор тумани ички ишлар бошқармасига 76-75-72 ёки 78-40-03 телефонлари орқали қўнғирқ қилишларини сўрай-миз.

Муҳаррир
Эркин ЭРНАЗАРОВ.

ТИЖОРAT ЖАБРАЛАРИ ВА ЭЪОМАЛАР

ГАЗДАН НОТУҒРИ ФОЙДАЛАНСАНГИЗ ЖАРИМА УНДИРИБ ОЛИНАДИ

Тошкент шаҳар аҳолисининг яшаш шартининг яхши-лаш мақсидида Республикани Президентини фармонлари-ни амалга ошира бориб, аҳолига шахсий уйлар қуриш учун ерлар бўлиб берилди.

Шахсий уйлар қуриш учун куч-гайрат, қувват ва ўз навобатда кўп маблағ керак бўлишини ҳар бир инсон яхши билади.

Шахримиз кўнра-кўр қўшиб қундан-қунга чиройли ва ҳашаматли шахсий уйлар бунёд қилинмоқда. Ўз навобатда бундай чиройли уйларни қиш мавсумида иситиш ва таом тайёрлашда ёки ҳаммом учун сув иситишда бу уйларда яшовчи аҳолининг оғирини енгил қи-лиш мақсидида

«ТОШГАЗ» бошқармаси

туман газ идоралари ёрдамида турар-жой биноларини та-биий газ билан газлаштириб келмоқда.

Лекин шунга қарамай айрим хонадон соҳиблари ша-ҳар газлаштириш идораларининг рўхсатиниз, газлашти-риш техника талаби қондаларига риоя қилмаган ҳол-да газ асосларини ўрнатиб, улардан фойдаланганлар, ҚУЙИДА АНА ШУНДАЙ ШАХСЛАРИНИНГ АЙ-РИМЛАРИНИ ЭЪТИБОРИНГИЗГА ҲАВОЛА ҚИ-ЛАМИЗ:

Муровват кўчаси, 35-уйда яшовчи АБДУРАҲМОМОВ — ҳаммомга ва иситиш печига газ улаган.
Бектемир кўчаси, 42-уйда яшовчи ПАК — газ ўчоқ-га газ улаган.

Висол кўчаси, 6-тор кўча, 34-уйда яшовчи ИНОҒОМОВ — ҳаммомга ва АОҒВ—11/6 га газ улаган.

Осиенко кўчаси, 12-уйда яшовчи ОРЕШИН — 2 кон-форкали газ плитасига газ улаган.

Сариққўл кўчаси, 24-уйда яшовчи МИНОСЯН — газ колонкасига газ улаган.

Машраб кўчаси, 52-уйда яшовчи МАҲМУДОВ — ҳам-момга ва 2 конфоркали газ плитасига газ улаган.

Царашотқил кўчаси 24-уйда яшовчи КОТКОВ — газ ўчоқга газ улаган.

Боку кўчаси, 66-уй, 2-хонадонда яшовчи ЛИНЬКОВА — 4 конфоркали плита, газ колонкасига газ улаган.

Нормуҳамедов кўчаси, 3-уйда яшовчи МУРОТХОНОВ — 4 конфоркали плитага газ улаган.

Ховос кўчаси, 2-уйда яшовчи ЛЕВЧЕНКО — газ ко-лонкасига ва сув иситиш қозонига газ улаган.

БУ ЭСА, ЎЗ НАВБАТИДА, «ТОШГАЗ» БОШҚА-РМАСИ ТОМОНИДАН АҲОЛИГА ЕТКАЗИБ БЕРИЛА-ЕТГАН ГАЗНИНГ МАЪЛУМ ҚИСМИ ЙЎҚОЛИШИГА ОЛИБ КЕЛМОҚДА.

Қонунсиз ўрнатилган ҳар бир газ асосида сарф қи-линган газ миқдори, шу асос ўрнатилган кундан бош-лаб ҳисоб-китоб қилиниб, бошқарма ҳисобига пул ун-дириб олинади.

Газ асосларини ўзбошимчилик билан газ тармоғига улаган ёки жойин алмаштирган абонент газ тармоғидан узиб қўйиладиган ва хонадонларни газлаштириш рекасида бйонан лойиҳа-смета ҳужжатлари тайёрланиб, «ТОШГАЗ» бошқармаси туман газ идоралари қабул қилгунга қадар, газ асосларидан фойдаланиш ҳуқуқидан маҳрум қили-нади.

Хонадонларда газдан фойдаланиш қондасини бузган абонентлардан Ўзбекистон Республикаси 1992 йил 9 де-кабрда тасдиқланган қонунга асосан энг кичик ойлик маошининг ярми миқдорда ёки маошининг 10 фоизидан кам бўлмаган миқдорда жарима ундириб олинади.

ЭЪЛАТМА: расмийлаштириш муддати — 1993 йил 1 августгача.

1993 йил 1 июндан табиий газнинг аҳолига сотиш нар-хи ўзгариши муносабати билан газ ҳақини қайтадан ҳи-соб-китоб қилиш учун жойлардаги туман газ идорала-рига ёки Бобур кўчаси 59-«а» уйга мурожаат қили-шингиз мумкин.

ГАЗ — БЕМИНЛИ ДАСТЕР, БЕБАҲО БОЙЛИГИМИЗДИР!

УНДАН ОҚИЛОНА ФОЙДАЛАНАЙЛИК!
«ТОШГАЗ» бошқармаси.

ТОШКЕНТ ШАҲАР АҲОЛИСИ ҲАМДА ТАШКИЛОТЛАР ВА ҚОРХОНАЛАРИНИНГ РАҲБАРЛАРИ ДИҚҚАТИГА!

Телефон орқали, автоматлаштирилган система ва буюртма бериш системаси бўйича шаҳарлараро ва халқаро сўзлашувлар учун қарзларни тезлик билан тўлашингиз зарурлигини

ЭСЛАТИБ УТАМИЗ

Эълон чиққан кундан бошлаб, 10 кунлик муҳлат ичида қаралар тўлаганини тақдирда ва таъкилотлар, қорхона-лар ва фуқароларнинг телефонлари бутунлай узиб қўйиладиган ва ҳужжатлари адиля органларига тошери-лади.

Маълумотлар олиш учун қуйидаги манзилгоҳда жой-лашган абонентлар бўлишига мурожаат қилишнингизни сўраймиз: Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 26-уй.

ТОШКЕНТ ШАҲАР ТЕЛЕФОН ТАРМОҒИ МАЪМУРИЯТИ.

Яккасарой туманидаги «ХУРШИД» масъулияти чекланган жамияти ТУГАТИЛДИ

Даъволар эълон чиққан кундан бошлаб бир ой мобайнида қуйидаги манзилда қабул қилинади: Тошкент шаҳри, Глазунов кўчаси, 78-уй. Телефон 53-73-65.

Тошкент шаҳар Ақмал Икромов туманидаги Фарҳод савдо расмисига жойлашган ХУЖАЛИҚ ҲИСОБИДАГИ «ГУЗАЛ» ИЖАРА ҚОРХОНАСИ ТУГАТИЛДИ

Эътирозлар ва даъволар эълон чиққан кундан бошлаб бир ой давомида кўриб чиқиладиган. Телефон: 76-74-34.

Тошкент давлат техника дорилфунунининг профес-сор-ўқитувчилари ва ходимлари жамоаси «Пейванд» лаш жиҳозлари ва технологиясини кафедрасининг до-центи Абдуҷаббор Абдурахимовга отаси

Абдуқасим
АБДУРАҲИМОВНИНГ
вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия из-ҳор қилади.

«Ўзбекидгидрогеология» ишлаб чиқариш бирлашмаси ва гидрогеология ва инженерлик геологиясини илмгоҳи жамоаси шу илмгоҳнинг катта илмий ходими, геоло-гия-минералогия фанлари номзоди

ХОРУНҲУЖА ШУҲРАТ КАРИМ ўлимининг
вафот этганлиги муносабати билан марҳумнинг оила аъ-золарига чуқур таъзия изҳор қилади.

«Ўзбекилоқановост» концернига қарашли Ўзбеки-стон Давлат алоқа лойиҳалар институти жамоаси бўлим бошлиғи А. И. Мусулхўжаевга онаси